

МЕЖДУНАРОДНА МИСИЯ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ НА ИЗБОРИТЕ България – Парламентрани избори, 4 Април 2021

СТАНОВИЩЕ ЗА ПРЕДВАРИТЕЛНИ РЕЗУЛТАТИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

ПРЕДВАРИТЕЛНИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ

На парламентарните избори от 4 април основните права и свободи бяха зачетени. Изборите бяха оспорвани, но широко разпространеното използване на държавни ресурси даде на управляващата партия съществено предимство. Кампанията до голяма степен бе фокусирана повече върху личности, отколкото върху партийните платформи и бе белязана от обществено разочарование. Техническите аспекти на процеса бяха ръководени по ефикасен начин, въпреки предизвикателствата породени от пандемията от КОВИД-19. Правната рамка осигурява достатъчно адекватна основа за провеждането на демократични избори, но дългогодишните притеснения свързани с ключови аспекти на процеса остават неразрешени. В допълнение, приложението ѝ подкопа възможността за разрешаване на оспорвания свързани с изборите, както и за надзора над финансирането на предизборната кампания. В медиите се наблюдаваше липса на аналитично отразяване и имаше ограничено редакторско отразяване и отразяване в новините на предизборната кампания, което повлия на възможността на гласоподавателите да направят информиран избор. В ограничения брой посетени избирателни секции, изборния процес бе прозрачен и процедурите като цяло се спазваха. Машинното гласуване като цяло бе въведено по ефикасен начин, но въпреки това бе преустановено или напълно прекратено в два избирателни района, поради технически грешки.

Правната рамка осигурява достатъчно адекватна основа за провеждането на демократични избори. Тя претърпя няколкократно промени, като последните въведоха машинно гласуване в повечето избирателни секции, премахна някои от контролите в секционните протоколи, лишиха някои оспорвания от възможността за бързо разрешаване, както и узакониха даренията от юридически лица. Тези изменения в закона бяха приети без достатъчно широки обществени консултации. Освен това, предходните препоръки на ОССЕ/СДИПЧ и Европейската комисия за демокрация чрез право към Съвета на Европа (Венецианска комисия) за привеждане на рамката в съответствие с международните стандарти и добри практики остават неразрешени, включително тези свързани с ограничения на избирателните права, на провеждането на предизборната кампания, условията за гласуване в чужбина, както и мерките за насърчаване на участието в процеса на жени и малцинствени групи.

Като цяло, изборната администрация ефикасно следи за техническите аспекти на процеса и спазва повечето крайни срокове. Събеседниците на Международната мисия за наблюдение на избори (ММНИ) изразиха различни нива на доверие по отношение на изборната администрация и някои от тях изразиха притеснения, че политизираният ѝ характер възпрепятства ефикасността на взимането на решения, особено при разрешаването на жалби във връзка с изборния процес. Сесиите на Централната Избирателна Комисия (ЦИК) се излъчват онлайн и бяха достъпни за наблюдатели. Министерството на здравеопазването издаде указания, описващи приетите във връзка с КОВИД-19 здравни указания прилагани по време на предизборната кампания, както и в деня на изборите.

В приблизително 9400 избирателни секции на избирателите бе предоставена възможността да избират между гласуване с хартиена бюлетина или чрез електронно устройство оборудвано със

сензорен екран. След проведена обществена поръчка бе избран частен изпълнител отговорен за доставката и обслужването на машините, както и за съответното обучение на лицата, отговорни за провеждането на изборите. Задължителното по закон сертифициране на машините бе завършено на 31 Март.

Повечето от събеседниците на Омни СДИПЧ изразиха доверие относно точността на избирателните списъци, но някои изказаха притеснения, че данните за починалите гласоподаватели в чужбина не са обновени. Окончателният избирателен списък съдържа 6 635 654 избиратели. Избирателите имаха възможността да сверят личните си данни с тези в изложените на обществени места избирателни списъци, както и онлайн. Избирателните списъци за гласуване в чужбина, съставени преди изборния ден, включват общо 88 038 граждани. Законът позволява на определени категории избиратели, както в страната, така и в чужбина, да бъдат добавени в избирателните списъци в деня на изборите без достатъчни гаранции срещу многократно гласуване.

Около 6000 кандидати бяха регистрирани в кандидатските листи на 30 партии и коалиции, като процесът на извършване на регистрацията, като цяло включи всички заинтересовани страни. Граждани, притежаващи двойно гражданство, не бяха допуснати до изборите като кандидати, в разрез с международните добри практики. Осем кандидатски листи получиха отказ за регистрация, поради непълна документация. Някои кандидати, подали заявления малко преди крайния срок, нямаха възможността да допълнят и поправят грешки в заявленията си.

Предизборната кампания бе приглушена и засенчена от дискусии за справянето с пандемията от КОВИД-19 и до голяма степен бе фокусирана повече върху личности, отколкото върху партийните платформи. На моменти, тонът по време на кампанията бе конфликтен, което включваше и случаи на изказвания подклаждащи омраза срещу ЛГБТИ, и ромските общности. Редица извънредни разпределения на бюджетни средства свързани с пандемията от КОВИД-19, както и с инфраструктурни проекти, започнали по време на предизборната кампания, дадоха на управляващата партия несправедливо предимство. Освен това, президентът се възползва от позицията си да призове гражданите да гласуват за ново управление на страната. Събеседниците на Омни СДИПЧ отбелязаха, че опитите за купуване на гласове, за „контролиран“ вот и за сплашване на гласоподаватели, продължават и са особено разпространени сред икономически и социално уязвимите общности.

Последните законодателни промени намалиха държавните субсидии за политическите партии, узакониха даренията от юридически лица и премахнаха тавана за дарения. Предходните препоръки на СДИПЧ и Групата държави срещу корупцията (ГРЕКО) на Съвета на Европа, включително и препоръките за прозрачност на предизборните разходи за кампанията, въвеждането на кратки крайни срокове за предаване на финансовите отчети и публикуването им, както и налагането на превантивни санкции, остават неразрешени. Сметната палата на Република България, орган отговорен за финансовия надзор на партийното и предизборно финансиране, бе затруднена в работата си от ограничените ѝ мандат и правомощия за провеждане на своевременно проверка и налагане на наказания за нарушения на правилата за предизборно финансиране. Като цяло, недостатъци в законодателството, както и ограниченото прилагане на закона намалиха прозрачността и отчетността на процеса за финансиране на кампанията.

Медиите са силно концентрирани в ръцете на няколко собственици и са податливи на политическо влияние, което накърнява разнообразието в отразяването. Натискът върху разследващи журналисти, както и липсата на задълбочено разследване на нападения срещу журналисти, допринасят за автоцензура. Въпреки че законът задължава обществените медии да спазват принципите на равнопоставеност и обективност, обществената телевизия, до голяма

степен се въздържа от отразяване на кандидатите в новинарските си емисии, но отдели време за подробно и продължително отразяване на високопоставени длъжностни лица от правителството. Ограниченото отразяване в новинарските емисии и статии, практическата липса на разследващи или аналитични репортажи, както и платените политически агитационни материали представени като новини, ограничиха възможността на избирателите да направят информиран избор.

Заинтересованите страни имат възможността да подадат жалба само при доказан директен правен интерес. Законът не предвижда право на оспорване на протоколите с резултатите от различните нива на изборната администрация и кандидатите могат само индиректно да оспорват резултатите от изборите на национално ниво. До този момент, в ЦИК са постъпили 47 жалби и 88 сигнала, свързани най-вече със съставите на СИК, регистрацията на кандидати, както и нарушения на правилата на предизборната кампания. Повечето бяха отхвърлени на база технически основания. Като цяло, недостатъци в правната рамка, както и при прилагането ѝ от ЦИК и от съдилищата често остави заинтересовани страни без ефективна правна защита, в разрез с поетите ангажименти към ОССЕ, както и към други международни стандарти.

Жените, като цяло, остават недостатъчно представени на изборни длъжности и заемаха едва 24 процента от местата в предходното Народно събрание, но същевременно заемат 40 процента от министерските постове, както и два от четирите поста на заместник министър-председател. Жени оглавиха 23 процента от кандидатските листи в различните избирателни райони. Партиите, като цяло, не положиха конкретни усилия за достигане до жените избиратели и проблемите на жените бяха слабо засегнати и адресирани единствено на база на стереотипи. Жените бяха добре представени във всички нива на изборната администрация, включително и на лидерски позиции.

Законодателството не позволява регистрацията на партии базирани на етнически, расови, или религиозни основи. Използването на език различен от българския по време на предизборната кампания е забранено, в разрез с дългогодишни препоръки на СДИПЧ, както и на Венецианската комисия. Определен брой кандидати от турски и ромски произход участваха в няколко кандидатски листи, основно в районите с малцинствени общности. Граждани от турски произход взеха активно участие в избирателния процес чрез Движението за Права и Свободи (ДПС), смятана за „турска партия“, издигайки 395 кандидати във всички избирателни райони.

ММНИ не провеждаше наблюдението на изборния ден по систематичен или изчерпателен начин. В повечето посетени избирателни секции изборният процес бе прозрачен. Членовете на СИК като цяло спазваха процедурите с някои несъответствия забелязани по време на гласуването и броенето. Машинното гласуване беше ефикасно въведено, с някои технически проблеми с преустановяване на използването му в един избирателен район и спирането му за няколко часа в друг. Бяха въведени превантивни мерки срещу КОВИД-19, които обаче не се спазваха напълно в повечето посетени секции и избирателите често биваха идентифицирани без да премахват маските си. Постъпиха над 310 жалби касаещи избирателните секции в чужбина, избирателни списъци, тайната на вота, контролиран вот и натиск върху избиратели. ЦИК обяви 40,18 процента избирателна активност към 17:00 часа в избория ден.

ОБЩИ СВЕДЕНИЯ И ПОЛИТИЧЕСКИ КОНТЕКСТ

На 14 Януари, в съответствие с Конституцията, президентът Румен Радев насрочи парламентарни избори на 4 април. Предходните парламентарни избори от 2017 година излъчиха пет партии в парламента. Партия „Граждани за Европейско Развитие на България“ (ГЕРБ) спечели 95 места и формира правителство заедно с коалиция „Обединени Патриоти“ (ОП), които

спечелиха 27 места.¹ Лидерът на ГЕРБ, Бойко Борисов, бе преизбран за министър-председател за трети мандат. Опозицията бе представена от Българската социалистическа партия (БСП) с 80 места, Движението за права и свободи (ДПС) с 26 места и ПП „Воля“ с 12 места. През Юли 2019 година, ПП „Атака“ (с 6 депутати) напусна коалицията „Обединени Патриоти“ (ОБ) и правителството изгуби мнозинството си, но често бе подкрепяно от ПП „Воля“ и ДПС.² Жените, като цяло, останаха недостатъчно представени на изборни длъжности и заемат едва 24 процента от местата в предходното Народно събрание, но същевременно заемат 40 процента от министерските постове, както и два от четирите поста на заместник министър-председател.

Въпреки разнообразието на политическата сцена, тя остава доминирана от двете основни партии, ГЕРБ и БСП, които се редуват в правителството през последните 15 години. Напрегнатите отношения между министър-председателя и президента допълнително допринасят за една поляризирана политическа обстановка.³ Някои нови партии и коалиции бяха основани, предимно от бивши високопоставени длъжностни лица малко преди изборите.⁴ Изборите бяха белязани от обществено разочарование и липса на доверие в политическата система и се проведеха в условия на продължителни улични протести, настояващи за предсрочни парламентарни избори, както и за оставката на главния прокурор.⁵ Протестите бяха мотивирани от обвинения в корупция, незачитане на върховенството на закона, както и уронване на демокрацията.⁶ Бяха изразени и притеснения във връзка с отчетността на изпълнителната власт пред парламента, независимостта на прокуратурата от изпълнителната власт, както и свиващото се гражданско пространство.⁷

ИЗБИРАТЕЛНА СИСТЕМА И ПРАВНА РАМКА

240-те членове на парламента се избират за четиригодишен мандат чрез пропорционална система с преференциална опция в 31 многомандатни избирателни района. Разпределението на мандатите по избирателни райони се съставя на база на населението по данни от преброяването от 2011, но във всеки случай са не по-малко от четири, което излага на риск принципа за равнопоставеност на гласовете.⁸ ЦИК разпределя мандатите за всеки избирателен район преди провеждането на изборите. Границите на 26 от избирателните района се определят спрямо административните области и са установени със закон. Въпреки че границите на останалите пет избирателни района в София и Пловдив се определят от президента преди изборите, при

¹ Управляващата партия ГЕРБ също спечели най-много места на изборите за Европейски парламент (ЕП), както и 111 от общо 266 общини в местните избори от 2019.

² Сред които са гласуването за одобряване на бюджета, както и отхвърляне на президентско вето.

³ Президентът наложи вето на 28 законопроекта на правителството, често критикувайки министър-председателя и подкрепи протестите от 2020. Министър-председателят често обвиняваше президента в „саботиране работата на правителството“ и в изпълнението на опозиционна роля.

⁴ Политическа партия „Има Такъв Народ“ (ИТН), коалиции – „Демократична България“ (Да, България, ДСБ и „Зелено движение“), Патриотична Коалиция (НФСБ и „Воля“) и „Изправи Се! Мутри във!“ (ИСМВ).

⁵ Протестите се проведеха от юли до октомври 2020 и доведоха до оставките на петима министри.

⁶ Виж [Резолюцията](#) на Европейския Парламент, приета на 8 октомври 2020, която изрази притеснения по отношение на „съществената деградация“ на демокрацията, зачитането на върховенството на закона, независимостта на съдебната власт, практиката на управляващото мнозинство за припряно прокарване на закони, често без истински дебати или консултации със заинтересовани лица. [Индексът](#) за възприятие на корупцията на „Прозрачност без Граници“ от 2020 определи България като последна сред държавите-членки на ЕС и 69-та в света.

⁷ Виж [Доклад](#) за Върховенството на закона, на Европейската комисия, в който се изразяват притеснения по отношение на независимостта, отчетливостта и ефективността на прокуратурата, както и при провеждането на антикорупционни дела в България. През юли 2020, няколко граждански организации изпратиха [писмо](#) до институциите на Европейския съюз, изразявайки тяхното несъгласие със законопроектът за поправки в Закона за юридическите лица с нестопанска цел, който целеше да въведе по-строг финансов контрол.

⁸ Виж [Съвместното становище на СДИПЧ и Венецианската комисия](#) във връзка с законопроекта за промени в Изборния кодекс от 2014, както и [Съвместното становище на СДИПЧ и Венецианската комисия](#) във връзка с поправките в Изборния кодекс на България от 2017, параграф 24.

отсъствие на правни критерии, разпределението на мандатите, както и границите на избирателните райони до голяма степен осигуриха равнопоставеност на гласа.⁹ Правилата за определяне на границите на избирателните райони не са в пълно съответствие с международните добри практики, в разрез с препоръките на СДИПЧ и Европейската комисия за демокрация чрез право (Венецианска комисия).¹⁰

Партиите и коалициите получават възможност за представителство, ако успеят да преминат прага от четири процента от подадените действителни гласове; независимите кандидати трябва да преминат избирателна квота за съответния район.¹¹ Кандидатите биват избирани чрез отворени листи с възможност за една преференция. Ако избирателят не използва възможност за преференция, то тя се отчита в полза на оглавяващия листата кандидат. За да бъде избран, кандидатът трябва да премине определен праг; в противен случай, местата се разпределят спрямо подредбата определена от самата партия.¹²

Правилата за провеждане на изборите се определят от Конституцията от 1991, Изборния Кодекс от 2014, както и законът за Политическите Партии от 2005, допълнени от решенията на ЦИК.¹³ В правната рамка липсва стабилност; Изборният кодекс бе променян 20 пъти от влизането му в сила, последно през 2019 и 2020. Предходните поправки разписаха възможността за машинно гласуване в избирателните секции с поне 300 избиратели, премахнаха някои от контролите в секционните протоколи, лишиха някои оспорвания от възможност за бързо разрешаване и отново узакониха даренията от юридически лица. Тези законодателни промени бяха приети при липса на широки обществени консултации, в разрез с поетите международни ангажименти и стандарти.¹⁴

Правната рамка-осигурява добра основа за провеждането на демократични избори. Въпреки това, предходните препоръки на СДИПЧ и Европейската комисия за демокрация чрез право (Венецианска комисия) за привеждането ѝ в по-голямо съответствие с международните стандарти и добри практики не са взети предвид. Те касаят, основно, гласуването на лица лишени от свобода, номинацията на кандидати, регистрацията на избиратели в деня на изборите, докладване на финансирането по отношение на предизборната кампания, провеждането на предизборната кампания, условията и критериите за създаване на избирателни секции в чужбина, мерките за насърчаване участието на жените и малцинствените групи, както и

⁹ Средният брой жители отговарящ на едно място е 31,514. В МИР 5 (Видин), стойността на едно място е 16 процента по-ниско, а в МИР 10 (Кюстендил) с 13 процента по-високо от средното. Параграф I.22.iv [Кодексът за добри практики](#) на Венецианската комисия от 2002 препоръчва допустимото отдалечаване от нормата да е не повече от 10% и в никакъв случай да не надвишава 15%, освен при наличието на специални обстоятелства (защита на концентрирано малцинство, рядко-населени административни субекти).

¹⁰ Параграф I.2.2.v от [Кодексът за добри практики](#) препоръчва местата да се преразпределят поне на всеки десет години „за предпочитане, извън изборни периоди“.

¹¹ Квотата от избирателния район е съотношението от броя на подадените валидни гласове, разделен на броя мандати от съответния избирателен район.

¹² За да получи преференциално място, кандидатът трябва да спечели поне седем процента от действителните гласове спечелени от партийната листа в дадено МИР. През 2017, 56 депутати бяха избрани с преференциални гласове, но десет се оттеглиха преди обявяването на резултатите от изборите.

¹³ Разпоредбите на Закона за събранията, митингите и манифестациите от 1990, Законът за Административни Нарушения и Наказания от 1969, както и Наказателния кодекс от 1968 година също се прилагат.

¹⁴ ЦИК сподели с Омни СДИПЧ, че законодателните власти не се консултираха с нея във връзка с промените в Изборния кодекс, включително и тези касаещи промени в работата на ЦИК. Някои граждански организации информираха Омни СДИПЧ, че законодателните им предложения не бяха взети под внимание. Протоколите от заседанията на парламентарната Комисия по Правни Въпроси сочат, че гражданското общество и медиите за изключени от обсъжданията на законопроекти за поправки в Изборния Кодекс преди второто четене. Според параграф 5.8 от [Документ на ОССЕ от Копенхаген 1990](#) подобен вид законодателство следва да се приема в края на публична процедура.

санкциите за изборни нарушения и оспорването на резултатите от изборите.¹⁵ В допълнение, законодателството съдържа неясноти в закона, повтарящи се и неясно формулирани разпоредби, както и несъответствия свързани с ключови за изборния процес аспекти.¹⁶

ИЗБОРНА АДМИНИСТРАЦИЯ

Изборите се управляват от тристепенна изборна администрация, която включва ЦИК, 31 Районни избирателни комисии (РИК) и 12 630 Секционни избирателни комисии (СИК).¹⁷ Членовете на всички избирателни комисии бяха номинирани от политическите партии и коалиции, пропорционално на представителството им в Народното събрание.¹⁸ По закон, никоя партия или коалиция няма право да има мнозинство в която и да е комисия, и председателят, заместник-председателят и секретарят не могат да са от една и съща политическа партия или коалиция. Жените бяха добре представени във всички нива на изборната администрация, включително и на лидерски позиции.¹⁹ Като цяло, изборната администрация ефикасно ръководи техническите аспекти на процеса и спазва повечето крайни срокове. Събеседниците на Ограничената мисия за наблюдение на избори (ОМНИ) на СДИПЧ изразиха противоречиви мнения по отношение нивото на доверие в изборната администрация и изказаха притеснения, че политизираният начин на определяне на състава ѝ възпрепятства ефикасността на приемането на решения, особено при разрешаването на жалби във връзка с изборния процес.²⁰

ЦИК е единственият постоянен орган, съставен от 20 члена, номинирани от седем партии и коалиции.²¹ Тя проведе редовни заседания отворени за наблюдатели и излъчени онлайн. Дневният ред не винаги бе публикуван преди началото на заседанията и предаването на живо често бе заглушавано, без навременно обявяване на причина за това, което се отрази на прозрачността.²² ЦИК взе около 400 решения във връзка с подготовката за изборите, включително и с мерките по отношение на КОВИД-19.²³ Повечето от решенията по технически и административни въпроси бяха взети единодушно и своевременно публикувани на интернет

¹⁵ [Съвместното становище на СДИПЧ и Венецианска комисия](#) във връзка с поправките в Изборния кодекс на България от 2017, параграф 71

¹⁶ Конституцията постановява, че „изборът на централните и местни власти“ е право, а в същото време чл.3 от Изборния кодекс го дефинира като граждански дълг и постановява задължителното гласуване. През 2016, Конституционният съд постанови, че лишаването от правото на глас в следствие на повторно негласуване е неконституционно.

¹⁷ Съгласно данните на ЦИК, 199 СИК бяха създадени за провеждането на избори в лечебни заведения, 12 в места за задържане, 283 за хора с увреждания и 46 за избиратели под карантина. Гласуването в чужбина бе проведено в 465 избирателни секции в 69 държави. Законът налага максимум от 35 избирателни секции за държави извън Европейския съюз.

¹⁸ Допълнително, партиите и коалициите в Европейския парламент могат да номинират членове на всички нива.

¹⁹ Десет от членовете на ЦИК, включително и заместник председателя и секретаря, са жени. Общо 308 от 507 членове на РИК, както и 19 от 31 председатели на РИК, са жени. Не са налични данни за разпределението по пол на състава на СИК.

²⁰ ЦИК не успя да постигне съгласие по отношение на няколко технически въпроса, включително и по отношение на няколко промени целящи опростяването на протоколите на СИК.

²¹ Седем от ГЕРБ, шест от БСП, по двама от ДПС и ОП, както и по един от Воля, Реформаторския Блок и България без цензура.

²² Правилника за организация на дейността на ЦИК постановява публикуването на дневния ред в интернет преди началото на заседанията. Въпреки че правилата позволяват провеждането на частично закрити заседания от съображения за защита на личните данни, те изискват публичното обявяване на причината.

²³ ЦИК прие три решения да осигури възможността за гласуването с подвижна секция за граждани под задължителна карантина, както и за болниците поради КОВИД-19 и позволи гласуването с документи за самоличност изтекли след март 2020.

страницата на ЦИК.²⁴ Редица ключови действия по подготовката на изборите бяха извършени от други участници в процеса.²⁵

Всички РИК, както и повечето СИК, бяха назначени от избирателните комисии от по-висока инстанция в съответствие с крайните срокове, след консултации с местните структури на политическите партии, с подкрепа на областните управители и общински кметове.²⁶ В повечето райони всички партии с право да номинират членове на РИК и СИК се възползваха от това.²⁷ Въпреки, че повечето (92 процента) СИК бяха назначени чрез консенсус между партиите, същите не успяха да постигнат съгласие за назначението на 26 РИК.²⁸ Като цяло, РИК изпълниха задълженията си по ефикасен начин и публикуваха решенията си, протоколите от заседанията, както и други свързани документи в интернет, което подпомогна прозрачността на процеса.

Членовете на множество СИК бяха сменени едва ден преди изборите, практика, която урони стабилността на тези органи и се отрази негативно на работата им в изборния ден. За членовете на РИК и СИК се проведе обучение на място, както и онлайн. Качеството на обучението за СИК, наблюдавано от представители на Омни СДИПЧ, варираше, като някои от РИК не използват стандартизиран обучителен материал и не отделиха достатъчно време за въпроси и пояснения.

ЦИК започна разяснителната кампания в социалните мрежи, по радиото и телевизията относно гласуването с преференция и машинното гласуване, гласуване от граждани под карантина, както и за достъпа за избиратели с увреждания. Разяснителната кампания се проведе изцяло на български език. При някои видео материали фигурираха субтитри, както и жестомимичен език, с цел подпомагане достъпа на лица с увреден слух.

ТЕХНОЛОГИИ ЗА ГЛАСУВАНЕ

Изборния кодекс позволява паралелното машинно гласуване в избирателни секции с поне 300 регистрирани избиратели.²⁹ След обявената от ЦИК обществена поръчка, изпълнителят *Сиела Норма* осигури 9600 машини за гласуване, софтуер, техническа поддръжка, логистични услуги, както и съответното обучение на избирателните комисии. Дългият списък със задължения прехвърлени на частния изпълнител предизвика съмнения за това дали ЦИК, на практика, отговаря за организацията, провеждането и контрола на обработката на данните от машинното

²⁴ За провеждането на заседание на ЦИК е задължителен кворум от половината членове и решенията се вземат с квалифицирано мнозинство от две-трети от присъстващите.

²⁵ Главна дирекция „Гражданска регистрация и административно обслужване“ към Министерството за регионално развитие и благоустройството (ГД ГРАО) направи проверка на подписите в подкрепа на партиите, както и частична проверка на индивидуалните кандидати; Информационно обслужване проведе частична проверка на кандидатите, с оглед на законовите изисквания и отговаря за табулацията на резултатите; *Сиела Норма* бе натоварена с машинното гласуване.

²⁶ РИК имат между 15 и 17 члена, в зависимост от мандатите за съответните избирателни райони; СИК имат между пет и девет члена, в зависимост от броя на регистрираните избиратели.

²⁷ Демократична България не се възползва от правото си да номинира членове на СИК в около шест процента от общините.

²⁸ В случай на непостигане на консенсус, членовете на РИК и СИК бяха назначени от избирателните комисии от по-горна инстанция, на базата на протоколите внесени от партиите. Някои от събеседниците на Ограничената мисия за наблюдение на избори (Омни) на СДИПЧ заявиха, че заговори между регионалните структури на политическите партии изопачават критерия за равнопоставено представителство на партиите в СИК.

²⁹ Директно записващи електронни машини за гласуване бяха използвани в 9,398 избирателни секции. Не се състоя машинно гласуване в нито една от специалните избирателни секции отворени в лечебни заведения, домове за стари хора и други специализирани институции за предоставяне на социални услуги, места за задържане, подвижни СИК, или при гласуване в чужбина.

гласуване, както изисква законът и както се препоръчва в насоките за електронно гласуване на Съвета на Европа (СЕ).³⁰

Наскоро приетите законодателни промени възложиха на Държавната агенция „Електронно Управление“ (ДАЕУ), на Българския институт по стандартизация (БИС) и Българския институт по метрология (БИМ) задачата да извършат проверка на съответствието на машините за гласуване с техническите и законовите изисквания. Няколко от събеседниците на Омни СДИПЧ критикуваха липсата на обществена консултация по въпроса. Въпреки кратките срокове и предизвикателствата породени от пандемията от КОВИД-19, сертифицирането бе проведено по обхватен и професионален начин, открит за наблюдатели, въз основа на приетата от трите институции обща методика. Законът не разписва ясни правила по отношение на публикуването на окончателния доклад за сертифицирането.³¹ Окончателният доклад за сертифицирането, публикуван от ДАЕУ на 31 март, показва пълното съответствие на устройствата със съответните технически изисквания.³² Някои от заинтересованите лица изразиха притеснения, че късното публикуване на доклада не е позволило изчерпателното му изучаване преди изборния ден.

РЕГИСТРАЦИЯ НА ИЗБИРАТЕЛИТЕ

Граждани навършили 18 години имат право да гласуват. В разрез с предходните препоръки на СДИПЧ, лица лишени от свобода, независимо от сериозността на престъплението, както и лица поставени под запрещение нямат право да гласуват, което е в разрез с международните стандарти.³³

Регистрацията на избирателите е пасивна. Предварителни избирателни списъци се съставят въз основа на данните от регистъра на населението (РН) на Главна дирекция „Гражданска регистрация и административно обслужване“ към Министерството на регионалното развитие и благоустройство (ГД ГРАО). Гражданите с постоянен адрес в България биват автоматично добавени в избирателните списъци. Гласоподавателите в чужбина имаха възможност да се регистрират за гласуване в чужбина. Мнозинството от събеседниците на Омни СДИПЧ изразиха доверие в коректността на избирателните списъци, но въпреки това някои изразиха

³⁰ Виж Обяснителния [Меморандум към Препоръка CM/Rec\(2017\)5 на Комитета на министрите на Съвета на Европа до държавите-членки за стандартите за електронно гласуване](#) (Меморандум), според който „законовите задължения на органът отговарящ за провеждането на избори никога не бива да се прехвърля, поради факта, че този орган е отговорен за избирателния процес“. [Наръчник за наблюдение на новите технологии за гласуване](#) на ОССЕ/СДИПЧ уточнява, че: „всяка индикация, че изборният процес се ръководи от изпълнител, вместо от длъжностните лица отговарящи за изборния процес, е повод за безпокойство, тъй като това може да компрометира безпристрастността и независимостта на изборната администрация“.

³¹ [Насоките за прилагане на разпоредбите на Препоръка CM/Rec\(2017\)5 за стандартите за електронно гласуване](#) на СЕ излагат, че „Държавите-членки трябва да одобрят и публикуват ясни правила по отношение на публикуването на окончателния сертификационен доклад, както и всички свързани документи, с оглед на високото значение на прозрачността“ и че „процедурата по сертифициране трябва да приключи преди изборите, като остави достатъчно време за разглеждане на заключенията“.

³² Сред техническите изисквания за машините фигурираха изисквания за целостта и криптирането на данните, както и за потвърдена от избирателя одитна пътека. Законът разпорежда машините да подпомагат достъпа на избиратели с физически или сензорни увреждания.

³³ Параграф 7.3 от [Документ на ОССЕ от Копенхаген 1990](#) излага, че участващите държави трябва да „гарантират всеобщото и равнопоставено избирателно право на всички пълнолетни граждани“. [Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания от 2006](#) задължава държавите по договора да „признават равноправието и равенството на хората с увреждания спрямо другите хора във всички аспекти на живота“ и да осигурят тяхното „право и възможност [...] да гласуват и да бъдат избрани“. През 2016, решението на Европейският съд за правата на човека (ЕСПЧ) постанови по делото [Кулински и Събев срещу България](#), че пълната автоматична и безогледна забрана за гласуване на лица лишени от свобода, независимо от продължителността на присъдата, сериозността на престъплението, както и конкретните обстоятелства представлява нарушение на Член 3 Протокол 1 на ЕКПЧ. Виж също [Хърст срещу Обединеното Кралство](#).

притеснения, че данните съхранявани в РН не винаги могат да бъдат обновени с данни за починалите гласоподаватели в чужбина.

Избирателните списъци бяха на разположение за преглед на обществото и можеха да бъдат проверени онлайн между 40 и седем дни преди изборите.³⁴ Според данни на ЦИК, 93 580 избиратели са подали заявления за гласуване по настоящ адрес. Специални избирателни списъци бяха съставени за лечебни заведения, домове за стари хора и други специализирани институции за предоставяне на социални услуги, места за задържане въз основа на информация предоставена от ръководителите на тези институции. Избиратели с трайни увреждания, както и лица в изолация поради КОВИД-19 бяха добавени в списъци за гласуване с подвижна избирателна секция, след заявления подадени до съответно 29 и 31 Март.³⁵

Окончателният избирателен списък съдържаше 6 635 654 избиратели. Избирателните списъци за гласувалите в чужбина съдържаха имената на 88 038 граждани преди изборния ден. Законът позволява на избирателите, които не се намират в избирателните списъци по постоянен адрес, както и на специфични категории избиратели, да бъдат добавени в избирателните списъци в деня на изборите, без да се налага да подават предварително заявление, като това се отнася до избирателите в страната, както и до тези в чужбина.³⁶ Тази практика не гарантира напълно срещу възможността за многократно гласуване, в противоречие с международните добри практики.³⁷

РЕГИСТРАЦИЯ НА КАНДИДАТИТЕ И ПАРТИИТЕ

Избирателите навършили 21 години имат право да се кандидатира за изборите.³⁸ Тези с двойно гражданство не се допускат за участие.³⁹ Лица на държавна служба, като военни, служители на службите за сигурност или полицията, дипломати, съдии и прокурори, които нямат право да членуват в политическа партия, не се допускат до участие в изборите чрез кандидатски листи, освен ако не подадат оставка.⁴⁰ В същото време, тези лица имат правото да участват като независими кандидати след излизане в отпуск.

Регистрацията на кандидатите се осъществява на два етапа; първоначално, ЦИК регистрира политически партии и коалиции като изборни субекти, а РИК регистрира инициативните комитети за издигането на независими кандидати. Политическите партии и коалиции следва да

---

³⁴ Избирателите можеха да сверят въведените от тях данни на интернет страницата на ГД ГРАО, както и на страниците на общините. Избирателните списъци бяха публично изложени също и на непредвидени от закона места. Политическите партии и наблюдателите като цяло нямаша достъп до регистъра с избиратели.

³⁵ Гласуване с подвижна секция бе осигурено само в общини получили заявления от поне десет граждани, в случаите на карантинирани граждани, най-късно до 31 Март и само ако гражданинът е карантиниран по постоянен или настоящ адрес.

³⁶ Изборният Кодекс дава правото на членовете на СИК и на охранителния персонал да гласуват в избирателната секция, в която работят; студентите имат правото да гласуват в общината, в която учат; лицата с увреждания имат правото да гласуват в удобна за тях секция, без необходимостта от предварително заявление.

³⁷ Параграф 1.2.iv от [Кодекса на добри практики](#) не препоръчва регистрацията на избиратели в СИК в изборния ден.

³⁸ Кандидат има правото да участва в не повече от два избирателни окръга и само в един като независим кандидат.

³⁹ В [Танасе срещу Молдова](#), ЕСПЧ определи ограниченията на правата на лица с двойно гражданство като непропорционални и в нарушение на член 3 от Протокол 1 на ЕКЧП. България се възползва от правото да не прилага Член 17 от [Европейската Конвенция за Гражданството от 1997](#), гарантираща равноправието на лица с двойно гражданство.

⁴⁰ В следствие на решение на Конституционния Съд от 2015, Изборния кодекс бе променен с цел изключване на президента, депутатите от Народното Събрание, министър-председателя и заместниците му от изискването да излизат в отпуск.

подадат документи за регистрация до ЦИК, включително подписа и финансов депозит.⁴¹ Гражданите имаха правото да участват в подписката само на един кандидат, в противоречие с предходни препоръки на СДИПЧ и в разрез с международните добри практики.⁴² Партиите могат да оттеглят кандидати от листите си във всеки един момент от процеса, включително и в деня на изборите, в разрез с поетите ангажименти към ОССЕ.⁴³

Като цяло, регистрацията на кандидати и партии бе обхватна. Процесът завърши на 10 март, пет дни след началото на предизборната кампания.⁴⁴ Бяха регистрирани общо 5911 кандидати от листите на 30 партии и коалиции.⁴⁵ Жени оглавиха 214 (23 процента) от кандидатските листи в различните избирателни райони. Фигурираха само двама независими кандидати.⁴⁶ ЦИК получи заявления от 31 политически партии и осем коалиции и отказа регистрация на шест партии, поради непълна документация.⁴⁷ В следствие на проверка на подписките за подкрепа, проведена от ГД ГРАО, ЦИК отмени регистрацията на две партии.⁴⁸ Три отказа бяха обжалвани пред Върховния административен съд (ВАС), който на свой ред потвърди решенията на ЦИК. Въпреки че ЦИК предостави на участниците три-дневен срок за поправяне на документите, законът не позволява внасянето на каквито и да било корекции след крайния срок за регистрация и някои от получилите отказ кандидати имаха ограничена, или напълно липсваща възможност за поправяне на грешки в заявленията си.⁴⁹

ПРЕДИЗБОРНА КАМПАНИЯ

Предизборната кампания стартира на 5 март, 30 дни преди изборния ден. Всички агитационни материали, свързани с кампанията задължително съдържат текст, че купуването и продаването на гласове е престъпление. Въпреки че използването на материали, които „противоречат на добрите нрави“ е забранено, разпоредбата е неясна и е възможно да доведе до незаконно ограничение на свободата на словото. На политическите партии не е позволено да използват

⁴¹ Изискванията за партиите и коалициите са за 2,500 събрани подписи в подкрепа, както и депозит от 2,500 лв. Инициативните комитети трябваше да съберат 1,000 подписа, както и да внесат депозит от 100 лв. 1 Евро се равнява на 1,96 Български Лева (лв.).

⁴² Параграф 96 от [Насоките за регулиране на политическите партии на СДИПЧ и Венецианската комисия от 2020](#) препоръчват, че „трябва да е възможно да се подписва в подкрепа не повече от една партия и законодателството не бива да ограничава гражданите или други лица с правото на подпис в подкрепа на само една партия. Всяко ограничение на това право води прекалено лесно до злоупотреби и може да доведе до отстраняването от изборите на партии, които добросъвестно вярват, че са покрили изискванията за брой подписи.“

⁴³ Параграф 7.9 от [Документа на ОССЕ от Копенхаген 1990](#) изисква държавите-членки да „осигурят на кандидатите набрани изискването от закона количество гласове своевременно постъпване в длъжност и да осигурят оставането им в длъжност до края на мандата“.

⁴⁴ Виж Параграф I.1.3.8 от [Кодекса на добри практики](#), който препоръчва следното: „при всички случаи, кандидатите трябва да бъдат затвърдени до началото на предизборната кампания, защото закъсняло затвърждаване на регистрацията поставя някои партии и кандидати в неравностойно положение по време на кампанията“.

⁴⁵ 1785 (около 30%) са жени.

⁴⁶ Два инициативни комитета не можаха да регистрират кандидати, поради непълна документация и, в допълнение, регистрацията на двама потенциални независими кандидати беше отменена от РИК поради недостатъчен брой подписи в подкрепа на кандидатите. В резултат на обжалване, Административният Съд София-град (АССГ) възстанови регистрацията на един кандидат.

⁴⁷ Причините за отказа за регистрация включваха недостатъчно количество подписи в подкрепа на кандидат, непредставяне на списъка с подписи в електронна форма, липсващо удостоверение за правния статут на партията, както и липсваща информация за банкова сметка.

⁴⁸ На 9 Март, ЦИК отмени регистрацията на общо 16 кандидати неотговарящи на изискванията, поради факта, че шест притежаваха двойно гражданство, а девет не покриваха възрастовото изискване. Един бе регистриран от ЦИК в следствие на постановление на ВАС.

⁴⁹ Осем политически партии подадоха заявления за регистрация малко преди изтичането на крайния срок.

държавни ресурси. Законът, обаче не съдържа разпоредби за предотвратяване на злоупотребата с административни ресурси или със служебно положение по време на кампанията.⁵⁰

Основните права и свободи бяха зачетени и участниците имаха възможност да достигнат до електората. Повечето партии ограничиха преките срещи и дейности лице в лице като насочиха кампанията към по-традиционни методи, онлайн и в социалните мрежи, заради притесненията свързани с общественото здраве. До 22 март нямаше ограничения във връзка с Ковид-19 спрямо публични събирания. Въпреки въведените в следствие мерки за забрана на провеждане на кампанията на открито, високопоставени членове на управляващата партия продължиха с публичните си изяви, редом с официалните им задължения, което бе подробно отразено в медиите.

Предизборната кампания беше до голяма степен конкурентна с диапазон от участници представляващи различни виждания. Кампанията бе вяла и фокусирана основно върху личности, а не платформи. Кампанията се разви около няколко централни теми: отговора на пандемията от КОВИД-19 и общественото здраве, борбата с корупцията, съдебната система, икономиката, отношенията със Северна Македония както и „Руска шпионска афера“.⁵¹ Тонът на кампанията понякога беше конфликтен, включително се наблюдаваха случаи на реч подбуждаща към омраза срещу ЛГБТИ и роми.⁵² Партиите, като цяло, не положиха конкретни усилия за достигане до жените избиратели и проблемите на жените бяха слабо засегнати и адресирани единствено на база на стереотипи.⁵³

По време на предизборната кампания, правителството обяви няколко извънредни мерки за преразпределяне на бюджетни средства във връзка с пандемията от КОВИД-19, които според някои от събеседниците на ОМНИ СДИПЧ могат да бъдат възприети като финансови стимули за електората. Става дума за мерки като ваучери за 2,1 млн. за пенсионери и надбавки за групи граждани.⁵⁴ Правителството обяви също и насочване на бюджетни средства към общини.⁵⁵ Редица извънредни разпределения на бюджетни средства за инфраструктурни проекти, включително изграждането на и реконструкцията на обществени сгради бяха обявени, започнати

⁵⁰ Параграф II Б 1.1 от [Съвместни указания от 2016 на СДИПЧ и Венецианска комисия за превенция и отговор на злоупотреба с административни ресурси по време на изборни процеси](#) казва че : правната рамка следва да осигури ефективни механизми за забрана публични власти да се възползват от нечестно използване на техните позиции за да организират официални публични събития за целите на предизборна кампания, включително благотворителни събития, или събития които фаворизират или очернят, която и да е политическа партия или кандидат.

⁵¹ На 22 март, пет служители на Министерство на отбраната бяха обвинени във военен шпионаж в полза на Руската федерация, докато двама руски дипломати бяха обявени за персона *нон грата*.

⁵² Министъра на отбраната и лидер на ВМРО Красимир Каракачанов отправи изказване към съдиите от Върховния касационен съд да отхвърлят жалбата от трансджендър човек за отказана смяна на име; по време на предаването 120 минути по ВТV, кандидати на ВМРО направиха изказвания срещу ромите и ЛГБТИК,

⁵³ БСП и ИТН споменават надбавки за майчинство, ДБ жертви на домашно насилие, ВМРО традиционната роля на жената в семейството, и Нацията се застъпва за затвор за пропагандиращите „джендър“ ценности. Събеседниците казаха, че „жените не се интересуват от политиката, защото средата е сурова“, че „политическата култура се асоциира със сила, тоест с мъже“. През юли 2018, Конституционния съд реши, че [Истанбулската конвенция](#) противоречи на Конституцията. БСП, ВМРО, НФСД, Атака, Воля, Възраждане и ДНК (непартийно движение) публично се противопоставят на Истанбулската конвенция.

⁵⁴ На 1, 8 и 10 март, премиерът [обяви](#) мярка за ваучери за храна на стойност 120 лв, която да бъде осигурена през април на пенсионерите получаващи по-малко от 369 лв.; 4,2 млн лв. бяха предоставени за музикантите на свободна практика и 35 милиона за семействата на деца в 1-ви и 8-ми клас, като подкрепа за учебната година. На 24 март , 40 милиона държавна гаранция за нови заеми за студенти и докторанти през 2021 и 52 милиона за месечни надбавки за семейства с деца под 14 години, които трябва да стоят въкъси поради Ковид-19 и 83,5 милиона за производителите на плодове и зеленчуци.

⁵⁵ На 4 март, 10,5 милиона лв. бяха насочени към общините Аксаково, Враца, Сливница, Велинград, Драгичево, Пордим, Тутракан, Елин Пелин и Етрополе.

или откри по време на предизборната кампания.⁵⁶ Премиерът присъстваше на откриването на някои от тези обекти и получи широко медийно отразяване.⁵⁷ Широко разпространеното използване на държавни ресурси даде на управляващата партия съществено предимство.⁵⁸ Основната опозиционна партия, БСП, внесе три жалби твърдящи неправомерна употреба с власт и държавни ресурси от управляващата партия ГЕРБ и премиера.⁵⁹ На 1 Април, в изпълнение на служебните си задължения, президентът публично призова гражданите да гласуват за ново управление на страната.

ОМНИ СДИПЧ получи достоверни твърдения за натиск от партии и кандидати върху гласоподаватели, включително от работодатели от публичния и частния сектор, както и от собственици на малки бизнеси с публично-частни партньорства.⁶⁰ Всички събеседници на ОМНИ СДИПЧ отбелязаха, че все още има опити за прилагане на практики за купуване на гласове и „организирано“ гласуване в някои икономически и социално уязвими общности, по-конкретно с отражение върху ромското население.⁶¹

ФИНАНСИРАНЕ НА КАМПАНИЯТА

Последните изменения в правната рамка намалиха финансирането на политическите партии с публични средства, възстановиха правото на юридическите лица да правят дарения за предизборната кампания, като същевременно премахнаха тавана за размера на подобни дарения, както и разписаха задължение за писмено извлечение за даренията над 650 лева. Повечето предходни препоръки на СДИПЧ и Групата държави срещу корупцията (ГРЕКО) на Съвета на Европа, включително тези, които се отнасят към докладването на разходи преди изборния ден, скъсяването на крайните срокове за изпращане на финансови доклади, както и въвеждането на по-кратки срокове за тяхната публикация и тази на сертификатите за одит остават неадресирани/неразрешени. Като цяло, недостатъците на правната рамка и ограниченото ѝ прилагане подкопават прозрачността и ефективността на финансирането на кампанията.

Партии и независими кандидати подлежат на таван на ограничение на разходите, съответно 3 милиона и 0.2 милиона лева. Партиите и коалициите при определени условия получават годишно публично финансиране, което достига до 15 милиона лева.⁶² Въпреки че няма допълнително

⁵⁶ На 10 март, 2 милиона за реконструкция на училища и детски градини, 1.6 милиона за две православни църкви в Сандански и Земен и джамията Макбул Ибрахим Паша в Разград, 3 милиона за манастирски комплекс „Рождество Христово“ Шипка; на 17 март, 5,13 милиона за преодоляване на природни бедствия в седем общини; и на 24 март 20 милиона за Софийска Община за метрото в София и 1.68 милиона за детски градини и училища.

⁵⁷ Тези включват строителни работи на магистрала Тракия, газохранилищните съоръженията в Чирен.

⁵⁸ Параграф II Б 1.3 от [Съвместни указания от 2016 на СДИПЧ и Венецианска комисия за превенция и отговор на злоупотреба с административни ресурси по време на изборни процеси](#) предвижда, че обикновената работа на правителството трябва да продължи по време на предизборния период. С цел да се предотврати неправомерно използване на административни ресурси, което да изкриви правилата на играта по време на предизборното състезание, правната рамка следва да заявява, че никакви големи съобщения свързани с или в помощ на създаването на благоприятно възприятие към определена партия или кандидат следва да се случва по време на предизборната кампания.

⁵⁹ Подобна жалба беше входирана и от гражданско движение „Боец“.

⁶⁰ Всички членове на ОМНИ екипа получиха достоверни твърдения за натиск върху гласоподаватели, включително учители, работници в обществените фирми за почистване. На 18 март, по време на онлайн среща с регионалните образователни *отговорници*, зам. министър Таня Михайлова и кандидати на ГЕРБ, поискаха списъци с учителите, които са членове на секционни комисии.

⁶¹ Според твърденията на събеседниците на ОМНИ СДИПЧ, това включва пари в брой, доставка на провизии, както и топла храна. Главният прокурор нареди разследване в няколко случая на предположително купуване на гласове.

⁶² Политическите партии и коалициите, които са получили съответно един или четири процента от действителните гласове получават по 8 евро на глас. През 2020, 15 милиона лева са разпределени сред четирите партии и две коалиции; като почти половината от тях са получени от ГЕРБ.

публично финансиране за предизборните кампании, нови партии и независими кандидати, имат право на непряко финансиране за медийна реклама в размер, съответно на 40 000 лв. и 5000 лв.

Кандидатите участващи в изборите могат да получават дарения под формата на финансиране или в натура от страна на физически и юридически лица. Няма лимит на даренията. Дарения от чуждестранни и анонимни лица, религиозни институции и чужди държави са забранени. Дарения от юридически лица финансирани от държавата са позволени, в разрез с международните добри практики.⁶³ Няколко кандидати информираха Омни СДИПЧ, че те основно са използвали собствени средства и разпечатани материали предоставени от съответните партии.

Дарения и плащания над 1000 лева и плащания следва да се извършват по банков път към фонд за предизборната кампания и кандидатите участващи в изборите бяха задължени да докладват даренията всяка седмица по време на предизборната кампания. Въпреки това, финансовите средства на партиите бяха освободени от изискване за разкриване, което позволи на кандидатите да ги използват без да разкриват донорите в техните финансови отчети за предизборната кампания. Повечето партии разкриха много ограничен брой от даренията, докато няколко, включително ГЕРБ заявиха, че основно използват партийни финансови средства за предизборна кампания.

Ефективността на Сметната палата (СП), натоварена с упражняване на надзор върху финансирането на кампанията, срещна трудности поради ограничения си мандат и правомощия да разследва и санкционира своевременно нарушения в предизборното финансиране. Поспециално, Сметната палата е задължена да проверява съответствието на докладваната информация с финансовата документация и условията по договорите.⁶⁴ Въпреки това, институцията не е задължена да идентифицира недокладвани преводи. Кандидатите са длъжни да представят отчети за приходите и разходите по кампанията в рамките на 30 работни дни след изборите, които се публикуват в рамките на 15 дни след представянето и подлежат на одит в рамките на шест месеца.⁶⁵ Санкциите, включително глоби до 10 000 лева предвидени в закона за неспазване на изискванията за разкриване и докладване не се оказват ефективни.

МЕДИИ

Медиите са силно концентрирани в ръцете на няколко собственици и са податливи на политическо влияние, което накърнява разнообразието в отразяването. Телевизията остава основният източник на информация за политическите партии, следвана от онлайн медиите. Два телевизионни оператора, bTV и Nova, заедно обхващат над 64% от зрителите и в периода януари – октомври 2020 са получили около 87% от приходите за телевизионна реклама.⁶⁶ Последният

⁶³ Виж [Препоръка \(2003\)4](#) на Комитета на министрите на Съвета на Европа, която изисква „Държавите следва да забранят юридически лица, които са под контрола на държавата или на други държавни власти да правят дарения на политически партии“. Виж също параграф 214 от [Насоките за регулация на политическите партии от 2020](#).

⁶⁴ Включително заявления за декларации на доход на донорите и дарения, декларации за приходи и имущество на кандидатите, съответствие на докладваните разходи с тези на докладваните от предоставящи услуги, идентификация на недопустими дарения и съответствие на докладваните дарения с получените средства. Сметната палата има право да изиска достъп до базата данни на НАП и други компетентни институции.

⁶⁵ Политическите партии докладват също и техните годишни отчети. в случай, че годишният оборот или разходи надхвърлят 50 000 лева. Преди да бъдат изпратени в Сметната палата, докладите минават независим финансов одит организиран от партиите.

⁶⁶ Според проведени от изследователска агенция „Nielsen Atmosphere“ измервания на телевизионната аудитория в периода 15-21 март, каналите на оператора на bTV са гледани от 29,86% от измерваната аудитория, докато каналите на оператора на Nova са гледани от 34,3% от измерваната аудитория. Програмите на обществената БНТ са гледани от 6.07 % от аудиторията.

управлява също и най-голямата дигитална медийна компания, която включва и над десет от основните новинарски сайтове. Обществената Българска национална телевизия (БНТ) е третият по популярност телевизионен оператор. Поне четири телевизионни канала са притежавани от партийни лидери или фондации свързани с политически партии. Много от събеседниците на ОМНИ СДИПЧ бяха на мнение, че скорошните промени в крайните собственици на bTV и Nova, както и назначаването на бивш политик за нов директор на БНТ, компрометират редакторската независимост и на трите оператора.⁶⁷ Малко след това редица старши редактори и журналисти са били уволнени или са напуснали и в трите телевизионни оператора като някои от тях се позовават на натиск от страна на новите ръководства.

Много от събеседниците на ОМНИ СДИПЧ изразиха опасения относно концентрация на медийната собственост, оказване на политическо влияние върху медиите и съдебен натиск върху разследващи журналисти, включително евентуално осъждане за клевета.⁶⁸ Представителят на ОССЕ за свобода на медиите изрази притесненията си във връзка с няколко случая на сплашване и нападения срещу журналисти, включително и от страна на полицейски служители, които не са разследвани в достатъчна степен от властите, което допринася за атмосферата на безнаказаност.⁶⁹ Повечето събеседниците на ОМНИ СДИПЧ смятат, че по-голямата част от медиите съобразяват своите редакторски политики в съответствие с интересите на своите частни и публични рекламодатели, в резултат на което се наблюдава широко прилагане на автоцензура.

Изборният кодекс задължава БНТ и Българското национално радио (БНР) да осигурят обективно и честно отразяване на кампанията и да съгласуват всички формати на представянето с кандидатите. Тъй като отразяването в новините не беше сред форматите съгласувани с кандидатите, БНТ и БНР се въздържаха от редакторско отразяване на предизборната кампания в новините. Въпреки това, според мониторинг на БНТ проведен от ОМНИ СДИПЧ, парламентарно представените партии получиха около 7 минути отразяване в новините, по време на последната сесия на парламента от 25 март.⁷⁰ Вместо това, БНТ1 създаде ежедневното предаване за актуални събития „Гласовете на България“, което предложи на кандидатите платено отразяване, подготвено от журналисти на БНТ1.

В съответствие със закона, БНТ осигури по 40 секунди безплатно директно време в началото и в края на предизборната кампания и организира 15 дебата, като покани всички кандидати за народни представители. Въпреки това, някои политически партии критикуваха тези дебати, поради излъчването им извън времето на праймтайма, в 16:00 часа, което значително намали тяхната гледаемост. БНТ организира 8 дебата в праймтайма, като ограничи участието в тези програми само до 12 кандидати: шест парламентарно представени партии и шест най-популярни непарламентарно представени партии на базата на социологически проучвания. Частните телевизии, които бяха мониторираны, организираха редица дебати само с участието на десетте най-популярни партии.

---

⁶⁷ През 2019 година, крайният собственик на bTV, Central European Media Enterprises, беше придобит от PPF Group N.V., докато Nova Group беше придобита от известния български бизнесмен Кирил Домусчиев. През януари 2021 Nova Group беше придобита от United Group.

⁶⁸ Вижте също [доклада](#) за България на Комисаря по правата на човека в Съвета на Европа, публикуван на 31 март 2020 г.

⁶⁹ На 15 февруари 2021 г., Представителят на ОССЕ за свобода на медиите [отбеляза](#) отказа на българската прокуратура да разследва цялостно докладвания побой над журналист на свободна практика, нанесен през септември 2020 г. Виж още [становища](#) и [съобщения в Twitter](#) относно България от страна на Представителя на ОССЕ за свобода на медиите.

⁷⁰ Започвайки от 8 март до официалния край на кампанията на 2 април ММНИ СДИПЧ проведе медиен мониторинг на отразяването в праймтайма на пет телевизии (БНТ1, bTV, NOVA, NOVA Нюз, и България On Air) и шест онлайн медии (24 часа, blitz.bg, dir.bg, Дневник, Offnews, vesti.bg).

Медийният мониторинг на ОМНИ СДИПЧ заключи, че всички разгледани частни телевизии bTV, Nova и България On Air предоставиха ограничено отразяване на предизборната кампания в своите новинарски емисии, като отделиха за всички кандидати взети заедно между 30 и 50 минути в новините на праймтайма. Въпреки че не бяха означени като платена реклама, стилът на представяне и описание беше близък до този на платените репортажи. БНТ1 и всички частни телевизии, мониториращи от ОМНИ СДИПЧ, предоставиха обширно отразяване в новините, между 60 и 180 минути, на дейността на министър-председателя и на министъра на здравеопазването, и двамата кандидати на ГЕРБ.⁷¹

Законът изисква всички платени политически реклами да бъдат ясно отбелязани като такива. Мониторингът на ОМНИ СДИПЧ на онлайн медиите идентифицира два уебсайта, които предоставиха значително пространство за положително отразяване на дейностите на основните кандидати и не отбелязаха никои от репортажите като платени. В частност, *Offnews* публикува редица позитивни статии за дейностите на ГЕРБ, БСП, ДБ и РБ, докато *blitz.bg* имаха положително отразяване за ГЕРБ, БСП, ПК, ВМРО и ДПС и силно критикува ИТН и ДБ. Освен това, *24 часа* обозначаваше някои материали като платени, а тяхното редакторско отразяване понякога ясно промотираше ГЕРБ, БСП и РБ. Двата уебсайта *Vesti* и *dir.bg* ясно отбелязваха политическа реклама и имаха ограничено отразяване на предизборната кампания, като по-голямата част от техните материали на политическа тематика обширно отразяваха дейността на правителството, включително министър-председателя и министъра на здравеопазването. *Дневник* до голяма степен се въздържа от платени материали и беше единственият уебсайт, който предложи аналитично и критично отразяване на правителството и ГЕРБ, ДПС, ВМРО, РБ и междувременно имаше положително отразяване на ДБ. Ограниченото отразяване в новинарските емисии и статии, практическата липса на разследващи или аналитични репортажи, както и платените политически агитационни материали представени като новини, ограничиха възможността на избирателите да направят информиран избор.

На 2 март, Агенция Франс Прес (AFP) започна партньорство с Фейсбук, основната социална мрежа в страната, като трета страна за проверка на факти за България и определи един експерт да идентифицира и ограничи разпространението на съмнително, некоректно или подвеждащо съдържание и да добави към подобни публикации линкове към статии за проверка на достоверността. Изказванията и публикациите на политици обаче не бяха обект на проверка на фактите.⁷² Кандидатите активно използваха платформата Фейсбук, за да промотират своите публикации, като похарчиха повече от 180 000 евро за реклама. Анализът на ОМНИ СДИПЧ на рекламата във фейсбук идентифицира поне 20 фейсбук страници, които публикуваха платена реклама в подкрепа на или срещу политически партии, въпреки че формално не бяха свързани с никой от кандидатите.

Съветът за електронни медии (СЕМ), регулаторният орган за електронните медии, е упълномощен от ЦИК да мониторира медийното излъчване по време на предизборната кампания, въпреки това, санкции се налагат от ЦИК.

По време на предизборната кампания ЦИК получи 22 сигнала от СЕМ, включително осем нарушения на изискванията за публикуване на платена политическа реклама, четири за използване на българския флаг в политическа реклама и четири за непоказване на данни от екзит

---

⁷¹ Това отразяване беше основно фокусирано върху усилията на правителството за справяне с пандемията, включително обявяването от министър-председателя на извънредни финансови помощи и отпускането на средства за публични инфраструктурни проекти.

⁷² AFP публикува пет статии след направена проверка на фактите в новосъздадената платформа, всички фокусирани върху дезинформацията свързана с Ковид-19.

полове.⁷³ ЦИК реши да изпрати официално предупреждение до TV+, само за един такъв случай и не намери нарушения при другите.

ЖАЛБИ И ОСПОРВАНИЯ

Кандидатите, политическите партии, както и наблюдателите имат право да подадат жалба срещу административни актове или решения, както и да подадат сигнал по отношение на всеки друг тип нарушение. Жалбите се приемат само ако жалбоподателят има правен интерес, което често доведе до недопустимост поради тясно тълкуване.⁷⁴ На практика, избирателите имат право да подават жалби само по отношение на собствената си регистрация в избирателните списъци. Законът не предвижда конкретно право на оспорване на протоколите с резултатите от различните нива на изборната администрация и кандидатите могат само индиректно да оспорват резултатите от изборите на национално ниво, в противоречие с предходни препоръки на СДИПЧ и в разрез с международните стандарти.⁷⁵ Законът дава широко право на преценка на избирателните комисии при налагането на наказания в размер от 200 лв. до 2000 лв.⁷⁶ Като цяло, недостатъците в правната рамка, както и прилагането и от ЦИК и от съдилищата често остави заинтересованите страни без ефективна правна защита, в противоречие с поетите ангажименти към ОССЕ, както и други международни стандарти.⁷⁷

Жалби и сигнали могат да се подават пред ЦИК и пред всички РИК. Решенията на избирателните комисии подлежат на обжалване пред комисия от по-висока инстанция, като ВАС се явява последна инстанция. Законът предвижда бърза процедура със срокове от един час до три дни. В следствие на приетите през 2019 промени, някои решения на ЦИК, включително и утвърдителни решения по отношение на отхвърлени от РИК жалби, подлежат на разглеждане от областните административни съдилища по обикновената процедура.⁷⁸ При крайните срокове за разследване

⁷³ Това включва платена реклама, която не беше отбелязана като такава, неспазено изискване от страна на телевизионен канал да публикува на своя уебсайт информация за договор с кандидат, както се изисква по закон, и реклама, която накърнява честта и достойнството на други кандидати.

⁷⁴ Жалби подадени от кандидати по отношения на регистрацията на кандидати, както и на нарушения на правилата на предизборната кампания бяха отхвърлени поради недопустимост в голям брой случаи разгледани от ЦИК, както и в 29 дела на ВАС. В няколко случая, ЦИК прие за разглеждане по същество жалби за предполагаеми нарушения на правилата на предизборната кампания, подадени от кандидати срещу други кандидати. Насока П.3.3.3.f от [Кодекса на добри практики](#) гласи, че „всички кандидати и избиратели регистрирани в определен изборен район трябва да имат правото на обжалване“.

⁷⁵ Законът предвижда 15 дневен срок след обявяването на резултатите от изборите, в който легитимността им може да бъде обжалвана пред Конституционния съд от една-пета от депутатите на Народното събрание, от президента, от Министерския съвет, от Върховния касационен съд, от Върховния административен съд, от Главния прокурор, по молба или по собствена инициатива. ЕСПЧ определи тази мярка за правна защита като неефективна по смисъла на тълкуването на член 13 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи в делото [Пенков и други срещу България](#). През 2017 Главния прокурор отказа молбата за завеждане на конституционна петиция срещу резултатите от изборите, подадена от една от политическите партии. Виж параграф 79 от [Съвместното становище на СДИПЧ и Венецианската комисия](#) във връзка с поправките в Изборния кодекс на България от 2017.

⁷⁶ Част 3 от Изборния кодекс разписва изборните нарушения, както и съответните санкции. Член 496 излага допълнителни наказания, но не излага конкретните нарушения. Липсват критерии за определянето размера на глобата, която варира от 100 Евро до 1,000 Евро.

⁷⁷ Параграф 5.10 от [Документа на ОССЕ от Копенхаген 1990](#) гласи, че „всеки има право на ефективна правна защита срещу административни решения, с цел гарантиране зачитането на основните права, както и на цялостта на закона“. Член 8 от [Всеобщата Декларация за Правата на Човека](#) гласи, че „всеки има право на ефективна правна защита...“.

⁷⁸ Включително и решения на ЦИК по технически проблеми, както и правила за прилагането на разпоредбите на Изборния кодекс. ВАС отхвърли няколко жалби поради липса на компетентност и ги препрати на съдилища от по-ниска инстанция.

и завеждане на наказателни дела по бързата процедура се позволява неколkokратно удължаване, което намалява ефикасността на процедурите.⁷⁹

ЦИК получи 48 жалби, 35 от които срещу решения на РИК свързани основно с регистрацията на кандидати, със състава на СИК, както и с провеждане на предизборната кампания, както и 48 жалби и 88 сигнала, свързани основно с предполагаеми нарушения на правилата на предизборната кампания, злоупотреба със служебно положение и административни ресурси от страна на високопоставени държавни служители.⁸⁰ От общо 48 жалби, ЦИК отхвърли 24 по същество и отхвърли 18 поради недопустимост, на основание липсата на правен интерес.⁸¹ ЦИК е задължена по закон да се произнася по жалби с квалифицирано мнозинство от две-трети от присъстващите, като в противен случай жалбата се смята за отхвърлена. Повечето жалби за предполагаема злоупотреба с административни ресурси бяха оставени без разглеждане, частично заради непостигане на необходимото мнозинство.⁸² ЦИК отбеляза, че необходимото мнозинство често не може да бъде постигнато в политически деликатни случаи.

ЦИК се произнесе по някои жалби и повечето сигнали с „протоколни решения“, вместо с отделни решения, които често не бяха публикувани. Съдилищата не винаги приемаха за разглеждане жалби за оспорване на „протоколни решения“ на практика лишавайки жалбоподателя от правна защита.⁸³ Повечето жалби свързани със социалните медии бяха отхвърлени по недопустимост.⁸⁴ Решенията по жалби бяха публикувани своевременно.⁸⁵

Във ВАС постъпиха 65 жалби срещу решения на ЦИК.⁸⁶ Повечето бяха отхвърлени поради липса на правен интерес от страна на жалбоподателя или се наложи да бъдат препратени по компетентност на съдилища от по-ниска инстанция, поради предхождащи промени на

⁷⁹ Въз основа на дадените от Главния прокурор през 2019 указания, всички дела свързани с изборите подлежат на разглеждане в седем-дневна процедура, като срокът може да бъде удължен до две седмици или до два месеца, по обикновена процедура. На 15 Март 2021, Прокуратурата протестира срещу решение на Софийския градски съд, да оправдае лице обвинено в купуването на гласове по време на предизборната кампания от 2014.

⁸⁰ Жалбите бяха подадени във връзка с регистрацията на партии и коалиции, отмяна на регистрация на кандидати, както и съставянето на СИК.

⁸¹ ЦИК отхвърли решение на РИК Монтана по състава на СИК и разпределянето на квоти, в отсъствие на съгласие между кандидатите и общинската администрация. ЦИК регистрира ПП „Правото“ в следствие на няколкократни жалби срещу забавеното взимане на решения.

⁸² Включително шест жалби от БСП, „Републиканци за България“ и „Боец“ срещу предполагаеми злоупотреби с държавни ресурси и със служебно положение от страна на управляващата партия и поне пет сигнала срещу обещания на „Воля“ за бензиностанции в замяна на гласове.

⁸³ При разглеждането на жалбата на коалиция „Демократична България“, ВАС заяви, че приетите от ЦИК с протоколно решение указания за защита на личните данни не подлежат на обжалване, поради процедурния им характер, но протоколно решение на ЦИК, с което се остави без разглеждане жалба на партия „Боец“ бе разгледано от ВАС като автоматично отхвърляне поради непостигнато мнозинство. В последният случай, ВАС не можа да посочи конкретно решение на ЦИК, тъй като протоколните решения на ЦИК не се публикуват.

⁸⁴ В следствие на направените през 2019 поправки на преходните разпоредби в Изборния Кодекс, личните страници в социалните мрежи бяха изключени от обхвата на медийните регулации. Няколко жалби срещу предполагаеми нарушения на правилата за провеждане на предизборната кампания чрез медиите по адрес на подобни лични страници бяха разгледани по същество от избирателните комисии.

⁸⁵ Разглеждането на сигнали не бе леснодостъпно, тъй като бе публикувано в рамките на стенографските протоколи, което намали прозрачността.

⁸⁶ От тези, 23 бяха на една тема и касаеха промени в състава на коалиции, статута на бивши коалиционни партньори, участващи в изборите самостоятелно, както и разпределянето на квоти за СИК. ВАС разгледа по същество, но отхвърли като неоснователни осем идентични жалби срещу грешки в решения на ЦИК относно регистрацията на коалиции.

компетентността.⁸⁷ В случаите, разгледани по същество, ВАС потвърди повечето решения на ЦИК.⁸⁸ Въпреки че Административният съд София-град (АССГ) първоначално отхвърли приетите от ЦИК и от Комисията за защита на личните данни указания да не позволяват прякото излъчване на процедурите по преброяване на гласовете, последващото обжалване от ЦИК не бе разгледано преди изборния ден.

ГРАЖДАНСКИ И МЕЖДУНАРОДНИ НАБЛЮДАТЕЛИ

Законодателството разписва правото за участие в изборния процес на международни и независими наблюдатели, както и на представители и застъпници на партии. Регистрираните граждански организации, чиито цели са свързани с защитата на политическите права имат право да номинират наблюдатели.⁸⁹ Изборният кодекс разписва подробни разпоредби по отношение на правата и задълженията на наблюдателите и им предоставя правото на неограничен достъп до всички етапи от изборния процес.

Общо 30 граждански организации се регистрираха в ЦИК с общо 3 372 наблюдатели. Допълнително, ЦИК регистрира 129 международни наблюдатели, представляващи шест организации, дипломатически представителства, както и чуждестранни изборителни комисии. Повечето организации с независими наблюдатели изказаха мнение, че епидемичната обстановка поради КОВИД-19 ограничи дейностите им, по отношение на географския обхват и общия брой наблюдатели.

УЧАСТИЕ НА НАЦИОНАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА

В Конституцията не се споменават националните малцинства, но се гарантира правото на самоопределение.⁹⁰ Въпреки конституционната забрана за дискриминация на етническа или религиозна основа, Конституцията не позволява участието на политически партии на „етническа, расова или религиозна основа“.⁹¹ По закон, предизборната кампания може да се води единствено на български език, което е в разрез с дългогодишни препоръки на СДИПЧ и на Венецианската комисия.

---

⁸⁷ ДБ обжалва няколко указания издадени от ЦИК за защита на личните данни, с които се забрани прякото излъчване на преброяването. ВАС препрати делото на АССГ за преразглеждане на жалбата, което бе прието. ВАС също така прекрати разглеждането на няколко жалби срещу решения на ЦИК по отношение на идентификационните документи, които се приемат при гласуване в чужбина и относно дизайна на хартиената бюлетина, като ги препрати на административен съд. ВАС, също така, препрати едно дело до горната камара за разрешаване на спор за компетентност.

⁸⁸ Всички жалби срещу състава на изборителни секции в чужбина бяха отхвърлени, поради предходно разглеждане от Конституционния съд. Решенията на ЦИК за отказ на регистрация на партии бяха потвърдени.

⁸⁹ По закон, всяко лице има право да участва в изборите в не повече от едно качество (на кандидат, застъпник, наблюдател или изборно длъжностно лице)

⁹⁰ Според преброяването от 2011, етническите турци съставляват 8.8 процента от населението, последвани от етническите роми, съставляващи 4.9 процента. Представителите на други етнически групи съставляват по-малко от един процент от населението. Новият ценз от Януари-Февруари 2021 бе отложен в следствие на произлязлата пандемия на КОВИД-19.

⁹¹ Член 2 от [Декларацията на ООН за правата на лицата, принадлежащи към национални или етнически, религиозни и езикови малцинства](#) гласи: „лица принадлежащи към малцинствени групи имат правото да упражняват правата си... индивидуално, както и на общностна основа, заедно с други членове на общността, без каквато и да е дискриминация“. Виж също параграф 2.4.а от [Кодекса на Добри Практики](#). В [Четвъртото Становище за България](#), публикувано на 26 Май 2020, Консултативния Съвет към Рамката на Конвенцията за Защита на Националните Малцинства на Съвета на Европа подчерта, че правната рамка свързана с политическите права на лица принадлежащи към национални малцинствени групи, включително и регистрацията на сдружения и политически партии, остава недоразвита.

Мнозинството от по-големите политически партии информираха Омни СДИПЧ, че имат членове от турски произход, както и няколко кандидати от ромската общност.⁹² Въпреки че ДПС се приема за „турска партия“, ръководството на партията заяви пред Омни СДИПЧ, че се смята за общодостъпна партия. В предходното Народно събрание, ДПС бе представена от 25 депутати, повечето от които са от турски произход. Партията участва в настоящите избори с 395 кандидати във всички от 31 избирателни района.

Движението за Равноправен Обществен Модел (ДРОМ) представлява ромската общност. В предходни избори ДРОМ не успя да спечели подкрепа сред ромската общност и не участва в настоящите избори.⁹³ Няколко от събеседниците на Омни СДИПЧ изразиха мнение, че избирателите от ромски произход традиционно гласуват за други партии, като ГЕРБ, БСП, ДПС и че поради социалната и финансовата им уязвимост, често стават жертви на опити за купуване на гласове.

ИЗБОРЕН ДЕН

Омни СДИПЧ не провеждаше наблюдението на изборния ден по систематичен или изчерпателен начин. В повечето посетени избирателни секции изборният процес бе прозрачен и членовете на СИК като цяло спазваха процедурите. Бяха въведени превантивни мерки срещу КОВИД-19, които обаче не се спазваха напълно в повечето посетени секции и избирателите често биваха идентифицирани без да премахват маските си. Големият брой избиратели в секциите, както и пред тях допринесе за струпване на хора в наблюдаваните секции. Повечето от посетените избирателни секции не бяха напълно достъпни за хора с физически увреждания. По-голямата част от членовете на избирателните комисии в посетените секции бяха жени. В повечето случаи, нерационалното разположение на машините за електронно гласуване, както и някои процедурни несъответствия на моменти не успяха да гарантират тайната на вота. ЦИК обяви 40,18 процента избирателна активност към 17:00 в изборния ден.

Въпреки цялостната ефикасност на въвеждането на машинно гласуване, в интерфейса за предпочитанно гласуване имаше грешки в два избирателни района и машинното гласуване бе преустановено, в някои случаи само временно.⁹⁴ В 20 други избирателни секции, машинното гласуване бе преустановено поради технически проблеми. В някои от наблюдаваните секции избирателите не бяха систематично информирани за възможността да избират между гласуване с хартиена бюлетина и гласуване с устройство оборудвано с сензорен екран.

Ограниченият брой наблюдавани процедури по преброяване на гласовете като цяло бяха прозрачни. Членовете на СИК като цяло спазваха процедурите. Първоначалните етапи на табулацията, в тези случаи в които присъстваха наблюдатели, като цяло бяха проведени по организиран и ефикасен начин. Омни СДИПЧ ще продължи да наблюдава процеса на табулацията в следващите дни.

В деня на изборите, в ЦИК постъпиха 310 жалби и сигнала. Предполагаемите неточности касаеха избирателните секции в чужбина, проблеми с машинното гласуване, несъответствия в избирателните списъци, нарушения на тайната на вота, контролиран вот, нарушения на деня за

---

⁹² Според техните твърдения, ГЕРБ, ДПС и РБ имат кандидати от турски произход, а ГЕРБ, ДПС, БСП, ДБ и РБ имат кандидати от ромски произход.

⁹³ В изборите от 2017, ДРОМ спечели 0.15 процента от гласовете.

⁹⁴ Номерата на кандидатите на екрана се разминаваха с имената на кандидатите в листите. Във Велико Търново, ЦИК преустанови машинното гласуване в 313 избирателни секции. В избирателен район Добрич, то бе преустановено за няколко часа в 247 избирателни секции, но бе възобновено след издаването на указание от ЦИК предпочитанните гласове да се броят на база на номера на кандидата, вместо на контролните разписки.

размисъл, както и натиск върху избиратели.⁹⁵ ЦИК разгледа повечето жалби и сигнали в заседания, които до голяма степен бяха заглушени и издаде редица протоколни решения, които не бяха публикувани. ЦИК препрати жалби за предполагаемо купуване на гласове, както и контролиран вот до полицията и до прокуратурата.⁹⁶

Медийният мониторинг на ОМНИ СДИПЧ разкри случаи на нарушения на денят за размисъл в определен брой оператори на медийни услуги. Дванайсет интернет страници систематично публикуваха завоалирани резултати от екзитполовете преди затварянето на избирателните секции, което е в противоречие със закона.⁹⁷

*Английската версия на този доклад е единственият официален документ.
На български език може да се намери неофициален превод.*

ИНФОРМАЦИЯ ЗА МИСИЯТА § ПРИЗНАНИЯ

София, 5 Април 2021 – Това становище за „Предварителни резултати и заключения“ е резултат на съвместните усилия на Службата за демократични институции и права на човека на ОССЕ (СДИПЧ), Парламентарната Асамблея на ОССЕ (ПА ОССЕ), както и на Парламентарната Асамблея на Съвета на Европа (ПАСЕ). Настоящите заключения имат за цел да оценят дали изборите отговарят на поетите ангажименти към ОССЕ, стандартите на Съвета на Европа, други международни задължения и стандарти за демократични избори, както и националното законодателство.

Г-н Артур Герасимов бе назначен от действащия председател на ОССЕ на позицията Специален координатор и оглавяващ краткосрочната наблюдателна мисия на ОССЕ. Делегацията на ПА ОССЕ бе оглавена от г-н Паскал Ализар, а делегацията на ПАСЕ бе оглавена от г-н Алфред Хеер. Г-жа Корийн Йонкер е Ръководител на ОМНИ СДИПЧ, разположена на 1 Март.

Всяка една от институциите участващи в Международната мисия за наблюдение на изборите (ММНИ) подкрепя Декларацията на Принципите на международно наблюдение на избори от 2005. Това Становище за „Предварителни резултати и заключения“ е съставено преди завършването на изборния процес. Окончателната оценка на изборите ще зависи, частично, от начинът на протичане на крайните етапи на изборния процес, което включва преброяването на гласовете, табулацията и обявяването на резултатите, както и процедурата по разглеждане на потенциални жалби и сигнали след края на изборния ден. ОССЕ/СДИПЧ ще публикува подробен окончателен доклад, включващ препоръки за потенциални подобрения, в срок от около осем седмици след края на изборния процес. ПА ОССЕ ще представи доклада си на следващото заседание на Постоянния Комитет. ПАСЕ ще представи доклада си на предстоящото заседание на Постоянния Комитет на 28 Май 2021.

---

⁹⁵ Коалиция „Изправи се! Мутри във!“ се оплака от предполагаеми нарушения на тайната на вота в регионите на Перник и Разград, контролиран вот, неработещи електронни машини за гласуване в общини в София-град, Ихтиман, Чепеларе, както и в Ямбол. ГЕРБ обвини ДПС в злоупотреба със служебно положение чрез упражняването на натиск върху избиратели в Кърджали и в Силистра, както и противозаконна изборна агитация в Сливен и Видин.

⁹⁶ ЦИК получи сигнали за предполагаемо купуване на гласове в столична община, както и във Враца и Монтана.

⁹⁷ ЦИК прие официални решения за установяване на нарушения от страна на pik.bg, dnevnik.bg, 24chasa.bg, както и blitz.bg за публикуване на екзитполове, а също и нарушение на денят за размисъл от страна на bulevarna.com.

В ОМНИ СДИПЧ участват 11 експерти в столицата, както и 12 дългосрочни наблюдатели разпределени в цялата страна. В деня на изборите, участваха 92 наблюдатели, включително и 27 наблюдатели на СДИПЧ, както и 44-членна делегация на ПА ОССЕ и 21-членна делегация на ПАСЕ. Наблюдателите бяха подбрани от 32 държави-членки на ОССЕ. Наблюдателите желаят да благодарят на Министерството на Външните Работи за поканата и сътрудничеството. Също така, изказват благодарност на всички други държавни институции, кандидати, организации на гражданското общество и представители на международната общност за техните мнения и сътрудничество.

За допълнителна информация, моля, обърнете се към:

- Корийн Йонкер, Ръководител на ОМНИ СДИПЧ, в София
Катя Андруш, говорител на ОССЕ/СДИПЧ (+48 609 522 266) или Ксения Дашуцина, Съветник по изборите на ОССЕ/СДИПЧ във Варшава (+48 603 793 786);
- Андреаш Бейкър, ПА ОССЕ (+45 601 081 26);
- Чемавон Чабазян, ПАСЕ (chemavon.chahbazian@coe.int)

Адрес на ОМНИ СДИПЧ

Гранд Хотел София
1, Генерал Йосиф Гурко, 1000 София
Тел: +359 28 110 879